

บทคัดย่อ

อิสลามได้กลายเป็นกลุ่มพลังทางการเมืองอย่างใหม่ในโลกปัจจุบัน นอกจากจะขัดแย้งทั้งด้านแนวคิด ค่านิยม และวิถีการดำเนินชีวิตกับโลกตะวันตกแล้ว ศาสนาและวัฒนธรรมอิสลามยังก่อให้เกิดความตึงเครียดขึ้นแม้แต่กับชาวเอเชียด้วยกันเอง ไม่ว่าจะเป็นอินเดีย จีน ฟิลิปปินส์ หรือประเทศไทย การทำความเข้าใจอิสลามในบริบททางสังคมการเมืองจึงเป็นเรื่องที่สำคัญ ไม่ยิ่งหย่อนไปกว่าในด้านคำสอนทางศาสนา บทความนี้นำเสนออิสลามในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ หรือ “อุษาคเนย์” จากมุมมองทางประวัติศาสตร์และสังคมการเมือง พร้อมทั้งวิเคราะห์บทบาทของอิสลามกับความขัดแย้งในโลกปัจจุบัน

ABSTRACT

Islam has become a new political power in contemporary world. Besides its conflicts in ideology, social value, and way of life with the West, Islamic religion and culture has also created tension with people in the East—including India, China, the Philippines and Thailand. Therefore, to understand Islam from socio-political perspective is as important as from religious point of view. This paper analyzes Islam in Southeast Asia from a historical and socio-political perspective as well as Islamic role in contemporary world's conflict.

อิสลามกับสังคมการเมืองในอุษาคเนย์

ทวีวัฒน์ ปุณฺทริกวินวัฒน์

อิสลามได้กลายเป็นกลุ่มพลังทางการเมืองอย่างใหม่ในโลกปัจจุบัน การทำความเข้าใจอิสลามในบริบททางสังคมการเมืองจึงเป็นเรื่องที่สำคัญ ไม่ยิ่งหย่อนไปกว่าในด้านคำสอนทางศาสนา บทความนี้นำเสนออิสลามในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้หรือ “อุษาคเนย์” จากมุมมองทางประวัติศาสตร์และสังคมการเมือง พร้อมทั้งวิเคราะห์บทบาทของอิสลามกับความขัดแย้งในโลกปัจจุบัน

แผ่นดินใหญ่ของอุษาคเนย์ ได้รับอิทธิพลจากอารยธรรมที่สำคัญของเอเชียทั้งสองแห่งคืออินเดียและจีน เป็นเวลากว่า 2,000 ปี โดยประเทศพม่า ไทย ลาว และกัมพูชาได้รับอิทธิพลของศาสนาพราหมณ์-ฮินดูและพุทธศาสนาจากอินเดีย ส่วนเวียดนามและสิงคโปร์ได้รับอิทธิพลของวัฒนธรรมขงจื้อจากจีน สำหรับประเทศที่เป็นแหลมและหมู่เกาะในอุษาคเนย์นั้น ได้รับอิทธิพลจากศาสนาตะวันตกคือศาสนาคริสต์และอิสลามเป็นเวลากว่า 500 ปี โดยฟิลิปปินส์และติมอร์ตะวันออกได้รับอิทธิพลจากศาสนาคริสต์ ส่วนมาเลเซีย อินโดนีเซีย และบรูไนได้รับอิทธิพลจากศาสนาอิสลาม

แหลมมาลายูและหมู่เกาะอินโดนีเซีย ครั้งหนึ่งเคยเป็นที่ตั้งของ “อาณาจักรศรีวิชัย” ซึ่งเป็นอาณาจักรทางพุทธศาสนาฝ่าย “มหายาน” ผสมผสานกับ “วัชรยาน” โดยรุ่งเรืองอยู่เป็นระยะเวลากว่า 600 ปี (ศตวรรษที่ 7-14) และเป็นผู้สร้าง “โบโรบูโดร์” มหาสถูปที่ยิ่งใหญ่ ต่อมา “อาณาจักรมัชปาหิต” ซึ่งนับถือศาสนาฮินดูได้แผ่อิทธิพลมาถึง ทำให้อาณาจักรศรีวิชัยเสื่อมลง ชาวศรีวิชัยได้อพยพไปตั้งเมืองใหม่ที่ “มาลัคกา” ในแหลมมาลายู ซึ่งต่อมาได้กลายเป็นต้นเค้าของวัฒนธรรมมาลายู

นับตั้งแต่ศตวรรษที่ 14 เป็นต้นมา พ่อค้าอาหรับได้นำศาสนาอิสลามมาเผยแพร่ในอาณานิคมนี้ โดยเกลี้ยกล่อม “พระเจ้าอองควิชัย” แห่งมัชปาหิตไม่สำเร็จ แต่เกลี้ยกล่อมพระราชโอรสชื่อ “ระเด่นปาตา” ให้เข้ารับอิสลามได้ ระเด่นปาตากระทำปฏิญาณตนเองเป็นสุลต่านและเผยแพร่อิสลาม มัชปาหิตจึงกลายเป็นดินแดนอิสลามนับแต่นั้น ต่อมาผู้ปกครองบรูไนก็ได้เข้ารับนับถือและเผยแพร่อิสลาม ซึ่งก็เช่นเดียวกับ “พระเจ้าปาร์ไบสุรา” แห่งมาลัคกาที่เข้ารับนับถือและเผยแพร่อิสลาม แหลมมาลายูและหมู่เกาะอินโดนีเซียจึงกลายเป็นดินแดนอิสลาม

1. ศาสนากับสังคมการเมืองในมาเลเซีย

แม้จะเป็นสังคมพหุนิยม (pluralist society) ประกอบด้วยชาติพันธุ์ซึ่งมีวัฒนธรรมที่หลากหลายอยู่ถึงกว่า 60 ชาติพันธุ์ แต่มาเลเซียก็มีนโยบายแบ่งแยกประชากร 25 ล้านคนอย่างเปิดเผย ระหว่างพลเมืองที่เป็น “ภูมิบุตร” (Bumiputera) กับ “มิใช่ภูมิบุตร” (non-Bumiputera) ภูมิบุตรคือพลเมืองเชื้อสายมาเลย์ (ร้อยละ 64) ที่มีวัฒนธรรมพื้นเมืองของแหลมมาลายูและบอร์เนียว (ในเขตมาเลเซีย) ซึ่งได้รับสิทธิทุกอย่างในฐานะประชากรเต็มขั้น ส่วนผู้ที่ไม่ใช่ภูมิบุตรคือพลเมืองเชื้อสายจีน (ร้อยละ 27) และเชื้อสายอินเดีย (ร้อยละ 8) เป็นส่วนใหญ่ ซึ่งมาจากวัฒนธรรมที่อยู่นอกแหลมมาลายู ถูกจำกัดสิทธิในหลายประการและกลายเป็นประชากรชั้นสอง

แม้จะเป็นประเทศประชาธิปไตยและมีพลเมืองถึงร้อยละ 35 ที่ไม่ได้นับถือศาสนาอิสลาม แต่มาเลเซียก็ประกาศให้อิสลามเป็นศาสนาประจำชาติ มีการจำกัดการสร้างวัด (พุทธศาสนา) และโบสถ์ (คริสต์ศาสนาและศาสนาอื่น)

อย่างเข้มงวด พลเมืองมุสลิมไม่สามารถเปลี่ยนไปนับถือศาสนาอื่นได้ และการเผยแพร่ศาสนาอื่นแก่ประชากรมุสลิมเป็นสิ่งต้องห้าม

ประวัติศาสตร์ยุคต้น

ประวัติศาสตร์ของชาวมาเลย์เริ่มต้นขึ้นทางตอนใต้ของเกาะสุมาตรา นักประวัติศาสตร์เชื่อว่าระหว่างคริสต์ศตวรรษที่ 7 – 14 ดินแดนปาเลมบัง (Palembang) ทางใต้ของสุมาตราเป็นศูนย์กลางของอาณาจักรสำคัญทางทะเลที่ชื่อว่า “ศรีวิชัย” (Sri Vijaya) ใกล้กับอาณาจักรศรีวิชัยมีเมืองหนึ่งซึ่งอาจเคยเป็นเมืองหลวงของศรีวิชัยเรียกว่า มาลายู (Melayu) เมืองนี้อาจเป็นต้นกำเนิดของวัฒนธรรมมาเลย์ ในยุครุ่งเรืองสูงสุดอาณาจักรศรีวิชัยอาจครอบคลุมหมู่เกาะสุมาตรา แหลมมาลายู ชาวตะวันตก และบอร์เนียวตะวันตก อาณาจักรแห่งนี้ได้รับการสนับสนุนทั้งจากจีนและอินเดีย โดยได้รับอิทธิพลทางวัฒนธรรมและศาสนาจากอินเดียเป็นหลักใหญ่ อาณาจักรศรีวิชัยนับถือพุทธศาสนาเถรวาทที่ผสมผสานกับวัฒนธรรมท้องถิ่น

ในคริสต์ศตวรรษที่ 14 อาณาจักรศรีวิชัยพ่ายแพ้แก่อาณาจักรมัชปาหิต (Majapahit) แห่งชาวที่ต่อสู้เพื่อแย่งชิงความเป็นใหญ่ทางการค้าในอาณานิคมหมู่เกาะ ผู้ลี้ภัยจากศรีวิชัยได้อพยพขึ้นไปทางเหนือจนถึงหมู่เกาะเรียวลิงกะ (Riau-Lingga) เกาะสิงคโปร์ และในที่สุดได้จัดตั้งเมืองมาลัคกา (Melaka หรือ Malacca) ขึ้นเมื่อประมาณปี ค.ศ. 1400 มาลัคกาเจริญรุ่งเรืองอยู่ถึงหนึ่งศตวรรษ ทั้งในฐานะเป็นศูนย์กลางการค้าและศูนย์กลางวัฒนธรรม แต่มาลัคกาก็มีสถานะเป็นเมืองขึ้นที่ต้องส่งเครื่องบรรณาการให้แก่ทั้งจีน มัชปาหิต และอยุธยา ในทางปฏิบัติแล้วมาลัคกามีอิสระในการปกครองตนเอง การส่งเครื่องบรรณาการเป็นเพียงสัญลักษณ์ของความสวามิภักดิ์เท่านั้น และทำให้อาณาจักรเหล่านี้ส่งพ่อค้ามาติดต่อค้าขายด้วย ชุมชนจีนได้ก่อตั้งขึ้นและกลายเป็นเอกลักษณ์อย่างหนึ่งของสังคมมาลัคกา ทำให้ชาวจีนกลายเป็นส่วนหนึ่งของประวัติศาสตร์มาเลเซียมาตั้งแต่เริ่มต้น

การแพร่ขยายของศาสนาอิสลาม

ในปี พ.ศ. 1950 พระเจ้าปาร์ไบสุรา กษัตริย์แห่งเมืองมาลัคกาหันไปเข้ารับศาสนาอิสลามแล้วเปลี่ยนพระนามเป็นสุลต่านมูฮัมมัดซาคห์ แต่ราษฎรส่วนใหญ่ยังคงนับถือพุทธศาสนาและศาสนาพราหมณ์ ต่อมาถึงแผ่นดินสุลต่านมัลโมซาคห์ มาลัคกาขยายอำนาจได้เมืองกัมปา ปะหัง อินทิสรี มาลัคกาก็เป็นจุดเปลี่ยนที่สำคัญที่ทำให้แหลมมาลายูและหมู่เกาะบริเวณนั้นกลายเป็นรัฐอิสลามไป ในศตวรรษต่อมาเมืองแล้วเมืองเล่าที่เข้ารับเปลี่ยนมานับถือศาสนาอิสลาม พร้อมกับการเปลี่ยนรูปแบบการปกครองตามอย่างมาลัคกา อันเป็นการผสมผสานระหว่างรูปแบบอิสลามจากตะวันออกกลาง และรูปแบบอินเดียจากอาณาจักรศรีวิชัย ภาษามาเลย์ได้กลายเป็นภาษาของชาวมาลัคกา

ยุคทองของมาลัคกาสิ้นสุดลงอย่างกะทันหันในเดือนสิงหาคม ค.ศ. 1511 เมื่อโปรตุเกสได้ใช้อาวุธปืนที่เหนือกว่าเข้ายึดครอง (ภายหลังการต่อสู้กันนาน 1 เดือน) ชาวโปรตุเกสหวังจะครอบครองเส้นทางการค้าของมาลัคกา โดยเฉพาะอย่างยิ่งเครื่องเทศจากเมืองโมลุกคาส (Moluccas) ประมาณ ค.ศ. 1514 ผู้ปกครองบรูไนเข้ารับนับถือศาสนาอิสลาม สร้างความสัมพันธ์กับราชวงศ์มาลัคกาเก่า และเริ่มต้นพัฒนาสิ่งที่เรียกว่า “วัฒนธรรมบรูไน-มาเลย์” ขึ้นมา โดยมีสุลต่าน (sultan) เป็นศูนย์กลางแห่งอำนาจ สุลต่านเป็นผลรวมของวัฒนธรรมฮินดูในเอเชียอาคเนย์กับแนวคิดอิสลามจากตะวันออกกลาง ทำให้สุลต่านเป็นเหมือน “สมมุติเทพ” ผู้มีอำนาจทั้งทางฝ่ายอาณาจักรและฝ่ายศาสนจักร

ความสัมพันธ์กับรัฐไทย

ราชอาณาจักรไทยซึ่งมีศูนย์กลางอยู่ที่อยุธยา ได้ครอบคลุมนดินแดนในแหลมมาลายูตั้งแต่ศตวรรษที่ 14 ในปลายศตวรรษที่ 18 และต้นศตวรรษที่ 19 ราชวงศ์จักรีของไทยได้แผ่อำนาจลงมาทางใต้ ครอบคลุมดินแดนเมืองปัตตานี (Patani) กลันตัน (Kelantan) เคดาห์ (Kedah) เปรัก (Perak) และตรังกานู (Trengganu) ด้วยเหตุนี้ปัตตานีก็ได้กลายเป็นส่วนหนึ่งของราชอาณาจักรไทย ทำให้เกิดชนกลุ่มน้อยมาเลย์มุสลิมขึ้นอย่างถาวรในดินแดนพุทธศาสนาของไทย ในปี ค.ศ. 1909 ภายใต้แรงกดดันของลัทธิอาณานิคม ประเทศไทยได้ยกดินแดนทางเหนือของแหลมมาลายูอันรวมถึง เคดาห์ (Kedah) เปอร์ลิส (Perlis) กลันตัน (Kelantan) และตรังกานู (Trengganu) ให้อยู่ในความดูแลของอังกฤษ ในปี ค.ศ. 1943 ระหว่างสงครามโลกครั้งที่สองญี่ปุ่นได้คืนรัฐทั้งสี่ให้แก่ประเทศไทย แต่เมื่อญี่ปุ่นแพ้สงครามรัฐทั้งสี่ก็ตกเป็นของอังกฤษอีกครั้งหนึ่งในปี ค.ศ. 1945

การกำเนิดของมาเลเซีย

ในปี ค.ศ. 1952 กลุ่มพันธมิตร (Alliance) อันประกอบด้วย UMNO (United Malays National Organisation) ของชาวมลายู MCA (Malayan Chinese Association) ของชาวจีน และ MIC (Malayan Indian Congress) ของชาวอินเดียในแหลมมาลายู ได้รวมตัวกันภายใต้การนำของตวนกูอับดุลราห์มาน (Tunku Abdul Rahman) กลุ่มพันธมิตรได้รณรงค์และประสบความสำเร็จอย่างท่วมท้นในการเลือกตั้งในปี ค.ศ. 1955 จนนำไปสู่การประกาศอิสรภาพ (merdeka) จากอังกฤษและจัดตั้งสหพันธรัฐมาลายา (Federation of Malaya) ขึ้นในปี ค.ศ. 1957 สหพันธรัฐได้ใช้ระบอบประชาธิปไตยตามแบบอย่างอังกฤษ โดยมีพระราชพิธีจาก 9 รัฐผลัดเปลี่ยนกันขึ้นมาเป็นกษัตริย์ครั้งละ 5 ปี ประกาศให้ภาษามลายูเป็นภาษาราชการและศาสนาอิสลามเป็นศาสนาประจำชาติ ตวนกูอับดุลราห์มาน ได้เป็นนายกรัฐมนตรีคนแรก ต่อมา มาลายา สิงคโปร์ ซาราวัก (Sarawak) และซาบাহ (Sabah) ได้รวมเข้าด้วยกันเป็นมาเลเซีย แต่ความไม่ลงตัวของปัญหาเชื้อชาติกลายเป็นประเด็นที่อ่อนไหว ในเดือนสิงหาคม ค.ศ. 1965 ลีควนยู (Lee Kuan Yew) ได้บรรลุนิวัตกมลแยกสิงคโปร์ออกจากมาเลเซีย

วิกฤตการณ์ด้านเชื้อชาติและศาสนา

กลุ่มพันธมิตรเกิดความแตกแยกจนนำไปสู่ความปราชัยในการเลือกตั้งปี ค.ศ. 1969 ท่ามกลางความยินดีของชาวจีนนั้น ชาวมลายูที่ขุนเคื่องได้ก่อเหตุจลาจลบุกทำร้ายชีวิตและทรัพย์สินของชาวจีนในกัวลาลัมเปอร์ การจลาจลดำเนินอยู่ 4 วัน มีผู้เสียชีวิตหลายร้อยคน และทรัพย์สินถูกทำลายเป็นจำนวนมาก รัฐบาลได้ประกาศภาวะฉุกเฉิน วิกฤตการณ์ครั้งนี้ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองครั้งสำคัญ อำนาจต่อรองของชาวจีนและชาวอินเดียในมาเลเซียได้ลดลงอย่างมาก รัฐบาลมาเลเซียดำเนินนโยบายสร้างรัฐมลายูอย่างเปิดเผย ผลประโยชน์ของชาวมลายูกลายเป็นนโยบายหลักของรัฐบาล และ UMNO กลายเป็นพรรคการเมืองที่กุมอำนาจเบ็ดเสร็จในมาเลเซีย ผลจากการเปลี่ยนแปลงดังกล่าว ทำให้สัดส่วนของนักศึกษาชาวจีนที่เข้าโรงเรียนรัฐบาลได้ลดลงจากร้อยละ 98 ในปี ค.ศ. 1964 มาเหลือเพียงร้อยละ 5 ในปี ค.ศ. 2002 การแบ่งแยกเชื้อชาติในโรงเรียนทั่วประเทศคุ่เด่นชัดยิ่งขึ้น

ท่ามกลางแรงกดดันด้านเชื้อชาติ ชาวพุทธจีนได้หันมาสนใจพุทธปรัชญาเพิ่มขึ้น คนหนุ่มสาวเริ่มตระหนักว่าความเป็นชาวพุทธจะต้องมีมากกว่าการไปวัดเพื่อประกอบพิธีกรรมตามประเพณี ทำให้เกิดความเคลื่อนไหวในบรรดาคณะหนุ่มสาวจนนำไปสู่การจัดตั้ง “เยาวชนพุทธแห่งมาเลเซีย” (Young Buddhists of Malaysia) ขึ้น โดยสมาชิกส่วนใหญ่เป็นคนรุ่นใหม่ที่มีการศึกษาและมีอาชีพการงานที่ดี องค์กรนี้ได้จัดการประชุมวิชาการ สัมมนา ปาฐกถา เกี่ยวกับพุทธปรัชญาและจริยศาสตร์อยู่เป็นประจำ

ทางสองแพร่ง: รัฐมาเลย์ที่ทันสมัยหรือรัฐอิสลามที่เคร่งจารีต

วัฒนธรรมศาสนาของชาวมาเลย์ที่เคยสงบมาช้านาน ได้ถูกขบวนการ *ดักวาท์* (dakwah) ปลุกเร้าเพื่อให้มาเลเซียเป็นรัฐอิสลาม รัฐบาลมาเลเซียต้องออกกฎหมายควบคุมองค์กรทางศาสนาและคำสอนขององค์กรเหล่านี้ รัฐบาลต้องใช้อำนาจเป็นครั้งคราวเพื่อปราบปรามบุคคลที่ต้องการสร้างความแตกแยกทางศาสนา โดยเฉพาะอย่างยิ่งกลุ่มพาส (Pas) ซึ่งเป็นพรรคฝ่ายค้านที่เน้นนโยบายสร้างรัฐอิสลาม ในปี ค.ศ. 2002 สภารัฐตรังกานู (Trengganu) ได้ลงมติห้ามการสวมใส่ชุดบิกินี และให้แยกสระว่ายน้ำสำหรับหญิงและชายออกจากกัน มตินี้ถูกคว่ำบาตรจากรัฐบาลกลางโดยเกรงว่าจะทำให้จำนวนนักท่องเที่ยวลดน้อยลง และไม่เป็นผลดีต่อภาพลักษณ์ของมาเลเซียที่ทันสมัย ก้าวหน้าทางเศรษฐกิจ และเดินสายกลางด้านประเพณีและวัฒนธรรม

ภายใต้การนำของมหาเธียร์ โมฮัมหมัด (Mahathir Mohamad) นายกรัฐมนตรีคนที่สี่ โรงเรียนสอนศาสนาอิสลามถูกเพิกถอนเงินอุดหนุนจากรัฐบาล เพื่อให้ให้นักเรียนจำนวนกว่า 126,000 คนกลับเข้าสู่ระบบการศึกษาตามปกติของรัฐบาล โรงเรียนเหล่านี้ถูกมองว่าเป็นแหล่ง “ล้างสมอง” (ตามคำพูดของมหาเธียร์เอง) ที่บิดเบือนคำสอนทางศาสนาเพื่อผลทางการเมือง ทำให้เด็กมุสลิมกลายเป็นคนนิยมความรุนแรง นอกจากนี้มหาเธียร์ยังพยายามแยกศาสนาออกจากหลักสูตรของโรงเรียน โดยให้ไปเรียนในวันหยุดและจะต้องไม่มีเนื้อหาทางการเมืองเข้าไปปะปนอยู่ด้วย นับเป็นความพยายามของรัฐบาลที่จะควบคุมการสอนศาสนาอิสลามในมาเลเซีย

มหาเธียร์ได้ลดอำนาจของกษัตริย์มาเลเซียในการพิจารณากฎหมาย และตัดอำนาจในการยับยั้งกฎหมายรวมทั้งอภิสิทธิ์ต่างๆของพระราชพิธีทั้ง 9 รัฐ โดยเฉพาะอย่างยิ่งกลางทศวรรษที่ 1990 หลังจากที่สื่อมวลชนลงข่าวเกี่ยวกับการไม่ปฏิบัติตามกฎหมาย การเกี่ยวข้องกับธุรกิจที่น่าสงสัย และการใช้ชีวิตที่หรูหราฟุ่มเฟือยของบรรดาผู้ปกครองรัฐเหล่านี้ ในฐานะที่ครั้งหนึ่งเคยเป็นสัญลักษณ์ทางประวัติศาสตร์ของวัฒนธรรมมาเลย์ ผู้ปกครองเหล่านี้กำลังถูกมองในเชิงกลางๆว่าเป็น “ซากระบบศักดินา” ที่ไม่เข้ากับยุคธุรกิจสมัยใหม่และความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีของมาเลเซียปัจจุบัน

ภายหลังเหตุการณ์ 11 กันยายนในสหรัฐอเมริกา รัฐบาลมหาเธียร์ได้ประกาศใช้กฎหมายความมั่นคงภายใน (Internal Security Act) เพื่อควบคุมตัวมุสลิมหัวรุนแรงที่อาจมีส่วนเกี่ยวข้องกับเหตุการณ์ ดังกล่าว ทำให้รัฐบาลตะวันตก (โดยเฉพาะอย่างยิ่งรัฐบาลสหรัฐ) ลดการวิพากษ์วิจารณ์มหาเธียร์ลง

2. ศาสนากับสังคมการเมืองในอินโดนีเซีย

อาณาจักรในระยะแรกของหมู่เกาะอินโดนีเซียนั้นเป็นรัฐฮินดูกับพุทธ ศาสนาฮินดูและพุทธศาสนาจากอินเดียได้เดินทางตามเส้นทางการค้ามาถึงดินแดนเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ และได้รับการต้อนรับจากผู้ปกครองท้องถิ่น เนื่องจากพิธีกรรมที่เหมาะสมกับราชสำนักของศาสนาฮินดู และแนวคิดทางศาสนาและปรัชญาที่ลึกซึ้งของพุทธศาสนา พุทธศาสนามีอิทธิพลเหนือหมู่เกาะอินโดนีเซียมาไม่น้อยกว่า 600 ปี โดยเฉพาะอย่างยิ่งในสมัยอาณาจักรศรีวิชัย ซึ่งมีการสร้างพุทธสถานที่ใหญ่โตวิจิตรงดงามและพระพุทธรูปเป็นอันมาก

อาณาจักรศรีวิชัย

อาณาจักรศรีวิชัย (ประมาณ พ.ศ. 1200 – 1800) ครอบคลุมตั้งแต่ตอนบนของแหลมมลายู (รวมทั้งตอนใต้

ของไทย) จนถึงหมู่เกาะอินโดนีเซีย เป็นอาณาจักรที่นับถือพุทธศาสนาที่เผยแพร่มาจากอินเดีย ในปี พ.ศ. 2461 จอร์จ เซเดส (George Sedes) ได้ค้นพบศิลาจารึกภาษาสันสกฤต (ที่วัดเสมามือง นครศรีธรรมราช ประเทศไทย) เกี่ยวกับอาณาจักรศรีวิชัย จึงได้แปลออกเป็นภาษาฝรั่งเศส นับเป็นการเปิดเผยเรื่องราวของอาณาจักรศรีวิชัยให้โลกรับรู้เป็นครั้งแรก

ราชวงศ์ไศเลนทร์ ซึ่งตั้งเมืองหลวงอยู่ที่เมืองไชยา (เป็นคำเดียวกับ “ศรีวิชัย” อยู่ในเขตจังหวัดสุราษฎร์ธานี ของไทยในปัจจุบัน) มีความสัมพันธ์กับราชวงศ์ปาละในอินเดียอย่างใกล้ชิด ศิลปศรีวิชัยจึงมีต้นแบบมาจากศิลปะปาละ ธรรมจารย์จาก นาลันทา วิกรมศิลา โอทันตบุรี ในอินเดียได้เดินทางมาเผยแพร่พุทธศาสนาในอาณาจักรศรีวิชัยอย่างต่อเนื่อง มีการสร้างวัด บรมธาตุไชยา วัดแก้ว และวัดเลียบ (สถานที่ค้นพบรูปปั้นพระโพธิสัตว์อวโลกิเตศวรสมัยศรีวิชัย ปัจจุบันอยู่ในประเทศไทย) อันกลายเป็นสถานที่สำคัญทางประวัติศาสตร์

ในพุทธศตวรรษที่ 12 พระภิกษุอีจิงจากประเทศจีนซึ่งต้องการเดินทางไปอินเดีย โดยได้มาแวะพักที่อาณาจักรศรีวิชัยเป็นเวลา 6 เดือนเพื่อศึกษาคัมภีร์ศัพทศาสตร์ ได้เขียนจดหมายเหตุบันทึกไว้ว่า ในอาณาจักรศรีวิชัยมีพระภิกษุมากกว่า 1,000 รูปที่เคร่งครัดในพระธรรมวินัยเหมือนอย่างพระภิกษุในอินเดีย และแนะนำว่าพระภิกษุจีนควรจะมาแวะที่อาณาจักรศรีวิชัยเป็นเวลา 1 – 2 ปี เพื่อศึกษาภาษาสันสกฤต ก่อนที่จะเดินทางต่อไปยังอินเดีย

ในพุทธศตวรรษที่ 13 อาณาจักรศรีวิชัยได้รับวัฒนธรรมอินเดีย 2 ทางคือ จาการาชวงศ์โจปะ (อินเดียใต้) และ จาการาชวงศ์ปาละ (เบงกอล) ซึ่งนำพุทธศาสนาวัชรยาน (Vajrayana) หรือตันตระ (Tantra) เผยแพร่มาถึงอาณาจักรศรีวิชัย ในยุคนี้อมีการก่อสร้างพุทธสถานเป็นจำนวนมาก รวมถึงพระสถูป “โบโรบูโดร์” (Borobudur) อันมีชื่อเสียง และอิทธิพลของอาณาจักรศรีวิชัยได้แผ่ไปถึงจามปา โดยเฉพาะอย่างยิ่งที่เทวสถานโพนคร

ในพุทธศตวรรษที่ 15 อิทธิพลของอาณาจักรศรีวิชัยได้แผ่ขยายขึ้นมาถึงลุ่มแม่น้ำเจ้าพระยา กล่าวกันว่า พระเจ้าสุริยวรมัน คือกษัตริย์ศรีวิชัยที่ขึ้นมาปกครองอาณาจักรขอม และอิทธิพลของอาณาจักรศรีวิชัยอาจเลยขึ้นไปถึงลุ่มแม่น้ำปิงก็เป็นได้ เนื่องจากมีการพบภาพสลักमुखพระเจดีย์ ที่วัดป่าสัก อำเภอเชียงแสน จังหวัดเชียงราย เป็นรูปเกียรติมุขแบบศรีวิชัย

มหาสถูปโบโรบูโดร์

คู่ขนานไปกับนครโซโล (Solo) อันเป็นเมืองที่อยู่ใกล้เคียง ยอกจาการ์ตา (Yogyakarta) เป็นดินแดนในใจกลางของเกาะชวา เป็นศูนย์กลางของประวัติศาสตร์ วัฒนธรรม และปรัชญา ภายในอาณาบริเวณ 30 กิโลเมตรจากยอกจาการ์ตา เป็นที่ตั้งของโบราณสถานทางศาสนาที่สำคัญ 2 แห่งคือ โบโรบูโดร์ (Borobudur, น่าจะเป็นคำเดียวกับ “บรมพุทธโร”) สถูปในพุทธศาสนา และ ปรัมบานาน (Prambanan) วัดในศาสนาฮินดู โบราณสถานทั้งสองสร้างขึ้นจากหินในบริเวณนี้ระหว่างคริสต์ศตวรรษที่ 6 และที่ 8 (ก่อนการสร้างโบสถ์คริสต์ในยุคกลางของยุโรปหลายร้อยปี)

โบราณสถานทางศาสนาทั้งสองแห่งนี้ สร้างขึ้นในสมัยที่ศาสนาฮินดูและพุทธศาสนาเป็นศาสนาหลักของหมู่เกาะชวา และเป็นหลักฐานทางประวัติศาสตร์ที่ชี้ให้เห็นถึงความเจริญรุ่งเรืองของอาณาจักร ความรู้ทางด้านวิศวกรรมและความสามารถเชิงศิลปกรรมของผู้คนในยุคนั้น แม้ว่าสถูปโบโรบูโดร์และวัดปรัมบานาน จะเป็นผลงานที่ยอดเยี่ยมที่สุดในอินโดนีเซีย แต่ก็ยังมีวัดอันวิจิตรงดงามอีกหลายร้อยแห่งทั่วทั้งเกาะชวา สำหรับชาวบาหลีนับถือศาสนาฮินดูเป็นส่วนใหญ่ โดยมีวัดฮินดูทั้งเก่าและใหม่นับพันแห่งในเกาะบาหลิ (Bali)

โบโรโบโดร์ เจดีย์สถานของพุทธศาสนาฝ่ายมหายาน (สร้างก่อนนครวัดในกัมพูชาประมาณ 300 ปี) และสิ่งมหัศจรรย์ 1 ใน 7 ของโลก เป็นศูนย์กลางของพุทธศาสนาในภาคกลางของเกาะชวาอยู่ประมาณ 150 ปี กลางพุทธศตวรรษที่ 15 โบโรโบโดร์ถูกทอดทิ้งให้เสื่อมโทรมลง เนื่องจากภัยธรรมชาติคือ แผ่นดินไหวและภูเขาไฟระเบิด ซึ่งมีเป็นประจำในใจกลางเกาะชวา ทำให้พุทธสถานแห่งนี้ค่อยๆปรักหักพังและจมหายลงไปในดิน และถูกลืมไปในที่สุด

ในปี พ.ศ. 2351 เอช ซี คอร์เนเลียส (H. C. Cornelius) ได้เริ่มต้นทำการสำรวจโบโรโบโดร์ แต่ไม่มากนัก ต่อมาในระหว่างปี พ.ศ. 2450 – 2454 โทมัส แวน เอิร์พ (Thomas Van Erp) ได้ทำการขุดค้นอย่างจริงจัง ทำให้ทราบว่าสาเหตุที่ทำให้โบโรโบโดร์ได้รับความเสียหาย ก็อันที่ไหลเซาะกัดลาดเนินเขาภายในตัวสถูป ทำให้รากฐานของสถูปยุบพังลงและกร่อนไปตามกาลเวลา ในปี พ.ศ. 2516 องค์การยูเนสโก (UNESCO) ได้เข้าบูรณะซ่อมแซมพุทธสถานอันเป็นมรดกโลกแห่งนี้ (ด้วยงบประมาณ 8 ล้านดอลลาร์สหรัฐ) การขุดค้นและการปฏิสังขรณ์ได้เปิดเผยถึงความงดงามอันเลิศล้ำ ความกว้างใหญ่ไพศาล และความวิจิตรตระการตาของแผ่นหินแกะสลัก ที่ประดับตกแต่งจากยอดบนสุดจนถึงฐานล่างของสิ่งก่อสร้าง ทำให้ความยิ่งใหญ่ของโบโรโบโดร์ได้ปรากฏต่อสายตาของชาวโลกอีกครั้งหนึ่ง

อาณาจักรในใจกลางหมู่เกาะเป็นรัฐที่รุ่งเรืองด้วยการเพาะปลูก และมีพืชผลการเกษตรเป็นจำนวนมาก โครงสร้างการปกครองเป็นการรวบอำนาจจากเบื้องบน โดยมีระบบการจัดเก็บภาษีด้วยพืชผลและแรงงานจากชาวนา รัฐเหล่านี้พัฒนาระบบกฎหมายและระบบการบริหารของตนเองขึ้นมา พืชผลการเกษตรจากการเก็บภาษีได้หล่อเลี้ยงราชสำนัก และช่างฝีมือในการก่อสร้างวัดหินขนาดใหญ่ ราชสำนักได้ส่งเสริมวัฒนธรรมชั้นสูงทางด้านดนตรี การฟ้อนรำ ปรัชญา และวรรณคดี มหาภพของอินเดียคือ มหาภารตะ (Mahabharata) และรามายณะ (Ramayana) ได้ถูกนำเสนอโดยนักดนตรี นักฟ้อนรำ และนักเชิดหุ่นกระบอก เพื่อสื่อคุณค่าทางจริยธรรมและวัฒนธรรมของชาวชวาและชวาบาหาลี ระบบการเขียนนั้นมาจากภาษาสันสกฤต และคำสันสกฤตจำนวนมาก ได้กลายเป็นคำท้องถิ่น

ศาสนาอิสลาม

ในพุทธศตวรรษที่ 14 หมู่เกาะชวาได้แตกแยกออกเป็น 2 อาณาจักรคือ อาณาจักรมัชปาหิต (ภาคตะวันออก) และอาณาจักรปะชวะลัน (ภาคตะวันตก) ต่อมาอาณาจักรมัชปาหิตรุ่งเรืองขึ้น พระเจ้าแผ่นดินส่วนใหญ่นับถือศาสนาพราหมณ์ มีการสร้างเทวสถานเป็นอันมาก และภาษาสันสกฤตกลายเป็นภาษาราชสำนัก ต่อมาในพุทธศตวรรษที่ 19 สมัยของพระเจ้าองควิชัย อำนาจของอาณาจักรมัชปาหิตแผ่ขึ้นไปถึงแหลมมาลายู ทำให้อาณาจักรศรีวิชัยเสื่อมลง

ในปี พ.ศ. 1930 ลามูเน อิบราฮิม พ่อค้าอาหรับได้นำศาสนาอิสลามไปเผยแพร่ที่ชวาเป็นครั้งแรก อิบราฮิมพยายามเกลี้ยกล่อมพระเจ้าองควิชัยแต่ไม่สำเร็จ จึงหันไปเกลี้ยกล่อมระเด่นปาตาซึ่งเป็นพระราชโอรสให้หันมานับถือศาสนาอิสลามได้สำเร็จ ระเด่นปาตาได้กระทำปิฎฆาต สถาปนาตนเองขึ้นเป็นกษัตริย์ และประกาศยกศาสนาอิสลามเป็นศาสนาประจำอาณาจักร ศาสนาอิสลามจึงแพร่เข้าสู่เกาะต่างๆอย่างรวดเร็ว เจ้าเมืองต่างๆที่เกรงกลัวภัยต่างพากันเข้ารับนับถือศาสนาอิสลาม ส่วนผู้ที่นับถือศาสนาพราหมณ์และพุทธศาสนาที่ไม่ต้องการเปลี่ยนศาสนา ได้พากันหนีภัยลงไปอยู่ที่เกาะบาหาลี จนกระทั่งปัจจุบัน

เมื่อชาวดัตช์ (เนเธอร์แลนด์) เดินทางมาถึงอินโดนีเซียในตอนต้นคริสต์ศตวรรษที่ 17 อาณาจักรส่วนใหญ่กลายเป็นอิสลาม โดยมีศาสนาฮินดูตั้งมั่นที่เกาะบาหาลี แต่ศาสนาอิสลามในอินโดนีเซียมีความหลากหลายสูงมาก ทั้งระบบความเชื่อและการปฏิบัติ นับตั้งแต่ชาวอาจะห์ที่เคร่งครัดตามหลักการในคัมภีร์อัลกุรอาน และแสดงออกถึงความเป็น

มุสลิมอย่างเปิดเผย จนถึงประชาชนในชวาภาคกลางและภาคตะวันออกที่นับถือศาสนาอิสลามอย่างไม่เคร่งครัดนัก โดยผสมผสานความเชื่อและการปฏิบัติกับศาสนาที่มีมาแต่เดิม

ศาสนากับสังคมการเมืองในอินโดนีเซียยุคสมัยใหม่

ต้นคริสต์ศตวรรษที่ 20 ภายหลังจากการสู้รบกับอาณาจักรอิสลามแห่งอาเจะห์ (Aceh) อย่างดุเดือดและยาวนานกว่า 40 ปี รัฐบาลอาณานิคม (Netherlands East Indies) ของเนเธอร์แลนด์ซึ่งตั้งเมืองหลวงที่ปัตตาเวีย (Batavia) ได้เฝ้าติดตามผู้นำศาสนาอิสลามอย่างระมัดระวัง โดยมีการแยกแยะระหว่างอิสลามในฐานะที่เป็นศาสนากับอิสลามในฐานะที่เป็นพลังทางการเมือง การนับถือศาสนาไม่ถูกแทรกแซงแต่อย่างใด แม้ว่าจะมีการเข้มงวดกับเจ้าหน้าที่สุเหร่า โรงเรียนอิสลาม และครูสอนศาสนา เพื่อมิให้บุคคลเหล่านี้ไปปลุกระดมประชาชนเพื่อต่อต้านอำนาจรัฐบาลอาณานิคม แต่ถ้าผู้นำศาสนาอิสลามไปเกี่ยวข้องกับปลุกระดมทางการเมืองก็จะถูกปราบปรามอย่างเด็ดขาด

นักชาตินิยมกระแสหลักในทศวรรษที่ 1920 และ 1930 มีความเห็นร่วมกันว่า อินโดนีเซียหลังการประกาศอิสรภาพควรเป็นรัฐทางโลก (secular state) เนื่องจากมีความหลากหลายทางศาสนาสูง แม้ว่ามุสลิมจะเป็นคนส่วนใหญ่ แต่ผู้ที่เคร่งศาสนาอิสลามก็เป็นเพียงคนกลุ่มน้อยเท่านั้น และแม้แต่มุสลิมที่เคร่งก็ยังมีความเชื่อทางศาสนาที่แตกต่างกัน รัฐทางโลกจะเป็นทางออกเพื่อหลีกเลี่ยงความขัดแย้งเหล่านี้ ซูการ์โน (Sukarno) ผู้นำกลุ่มชาตินิยมได้เสนออุดมการณ์ว่าประชาชนอินโดนีเซียจะต้องอยู่เหนือความแตกต่างทางด้านศาสนาและเชื้อชาติ เพื่อรวมตัวกันต่อต้านลัทธิอาณานิคม แต่พรรคการเมืองอิสลามบางพรรคไม่เห็นด้วยและเรียกร้องให้ใช้กฎหมายอิสลามหลังจากได้รับเอกราชแล้ว

เมื่อญี่ปุ่นเข้ายึดครองอินโดนีเซียในเดือนมีนาคม ค.ศ. 1942 ครั้งแรกชาวอินโดนีเซียรู้สึกยินดีที่ได้เป็นอิสระจากการปกครองของเนเธอร์แลนด์ และประทับใจต่อคำโฆษณาของญี่ปุ่นที่ว่า “ญี่ปุ่นคือแสงสว่างแห่งเอเชีย” และ “อาณาเขตความมั่งคั่งร่วมกันแห่งเอเชียตะวันออก” แต่ไม่นานนักญี่ปุ่นก็แยกตัวเองออกจากสังคมนินโดนีเซียในทุกระดับ เมื่อญี่ปุ่นแพ้สงคราม อินโดนีเซียก็ตกเป็นของเนเธอร์แลนด์อีกครั้งหนึ่ง แต่หลังจากนั้นไม่นานอินโดนีเซียก็ได้รับเอกราชในวันที่ 17 สิงหาคม ค.ศ. 1945 โดยมีเมืองหลวงอยู่ที่กรุงจาการ์ตา

ในฐานะประธานาธิบดีคนแรก ซูการ์โนได้ประกาศหลัก “ปัญจศีล” (pancasila) เป็นอุดมการณ์ทางการเมืองและสังคม ประกอบด้วย “ความเชื่อในพระเจ้าองค์เดียว เอกภาพของประเทศ มนุษยธรรม ประชาธิปไตย และสังคมที่เป็นธรรม” หลักปัญจศีลเป็นปรัชญาผสมผสานที่คลุมเครือ แต่ก็ทำให้สามารถตีความไปได้หลากหลาย ภายหลังจากสิ้นสุดระบอบเผด็จการซูฮาร์โต (Suharto) แล้ว การเมืองอินโดนีเซียก็เข้าสู่ความสับสนวุ่นวาย ในวันที่ 23 กรกฎาคม ค.ศ. 2001 เมกาวตี ซูการ์โนบุตรี (Megawati Sukarnoputri) บุตรสาวของซูการ์โน ผู้ก่อตั้งสาธารณรัฐอินโดนีเซีย ได้ดำรงตำแหน่งประธานาธิบดี เมื่อพรรคคอมมิวนิสต์ถูกทำลายลงไปแล้ว รัฐบาลและผู้นำที่ได้รับการศึกษาจากตะวันตกเริ่มมองเห็นว่าอิสลามที่ฟื้นตัวขึ้นมาใหม่กำลังกลายเป็นภัยคุกคามอำนาจรัฐ

ในช่วงแห่งการปกครองของเมกาวตีนั้น กลุ่มเจมาห์ อิสลามิห์ (Jemaah Islamiyah) ซึ่งได้รับการหนุนหลังจากกลุ่มอัลเคดา (al Qae-da) ได้ลอบวางระเบิดสถานที่ท่องเที่ยวในเมืองคูตา (Kuta) บนเกาะบาหลี เมื่อวันที่ 12 ตุลาคม ค.ศ. 2002 ทำให้มีผู้เสียชีวิตถึง 200 คน (เป็นชาวออสเตรเลีย 88 คนและชาวอังกฤษ 26 คน) นับเป็นการทำขายนโยบายของรัฐบาลในการปฏิรูปประเทศ และความร่วมมือกับตะวันตกในการต่อต้านการก่อการร้าย การโจมตีทำให้เกิดผลเสียหายทางเศรษฐกิจอย่างใหญ่หลวงทั้งต่อบาหลี (เพียง 2 เดือนหลังการโจมตี บาหลีสูญเสียรายได้จากการท่องเที่ยวกว่า 2,000 ล้านดอลลาร์สหรัฐ) และต่อเศรษฐกิจของประเทศโดยรวม

ปัจจุบันอินโดนีเซียซึ่งเป็นประเทศที่มีประชากรมุสลิมมากที่สุดในโลกนั้น กำลังแสวงหาทิศทางของตนเอง ระหว่างวัฒนธรรมท้องถิ่นที่มีประวัติศาสตร์อันยาวนานกว่า 2,000 ปี ศาสนาอิสลามซึ่งกลายเป็นพลังทางการเมืองที่สำคัญ และโลกตะวันตกที่เป็นต้นแบบของเทคโนโลยีและความทันสมัยซึ่งมีบทบาทและอิทธิพลต่อโลกทั้งมวล

3. ศาสนากับสังคมการเมืองในบรูไน

บรูไนเป็นรัฐอิสลามที่ปกครองด้วยระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ โดยมีสุลต่านฮัสซานัล โบลเกียห์ (Hassanal Bolkiah) ซึ่งเป็นองค์ที่ 29 แห่งราชวงศ์เป็นประมุข บรูไนมีประชากรประมาณ 343,000 คน โดยเกือบร้อยละ 60 อาศัยอยู่ในเมือง ประชากรประกอบด้วยเชื้อสายมาเลย์ประมาณร้อยละ 64 เชื้อสายจีนประมาณร้อยละ 20 และชนเผ่าท้องถิ่นประมาณร้อยละ 8 การค้นพบน้ำมันและก๊าซธรรมชาติภายใต้แผ่นดินและผืนน้ำ ทำให้บรูไนมีรายได้ต่อหัวของประชากรประมาณ 17,500 เหรียญสหรัฐต่อปี สูงที่สุดในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้

การแพร่ขยายของอิสลาม

บรูไนได้รับอิทธิพลจากศาสนาพราหมณ์-ฮินดู และพุทธศาสนาจากอินเดียในสหัสวรรษแรก บันทึกของจีนได้กล่าวถึงอาณาจักรปุมิ (Pumi) ทางภาคตะวันออกเฉียงเหนือของเกาะกาลิมานตัน (Kalimantan) หรือบอร์เนียว (Borneo) ที่ได้ส่งเครื่องราชบรรณาการแก่พระเจ้าจักรพรรดิฉินในระหว่างศตวรรษที่ 6 และ 9 ในศตวรรษที่ 14 บรูไนตกอยู่ภายใต้อำนาจของอาณาจักรมัชปาหิต (Majapahit) แห่งชวาซึ่งนับถือศาสนาพราหมณ์-ฮินดู ในศตวรรษที่ 15 ผู้ปกครองบรูไนทรงอภิเษกสมรสกับเจ้าหญิงแห่งมาลัคกา จึงได้เข้ารับนับถืออิสลาม ทำให้เกิดการแพร่ขยายศาสนาอิสลามไปตามหมู่เกาะต่างๆ จนกระทั่งถึงภาคใต้ของหมู่เกาะฟิลิปปินส์และอาณาบริเวณโดยรอบ ก่อให้เกิดความขัดแย้งกับศาสนาคริสต์นิกายคาทอลิกซึ่งสเปนได้นำเข้ามาเผยแพร่ภายหลังจากที่ได้ครอบครองเกาะลูซอน ทางภาคกลางของฟิลิปปินส์

สังคมการเมืองของบรูไนยุคสมัยใหม่

บรูไนเคยเป็นเมืองขึ้นของอังกฤษ แต่ถูกญี่ปุ่นยึดครองในสมัยสงครามโลกครั้งที่สอง เมื่อญี่ปุ่นแพ้สงคราม บรูไนก็กลับเป็นรัฐในอารักขาของอังกฤษอีกครั้งหนึ่ง โดยสุลต่านปกครองภายใต้ที่ปรึกษาชาวอังกฤษและกองทหารกูร์ข่า (Gurkha) ในปี ค.ศ. 1959 บรูไนได้ร่างรัฐธรรมนูญเพื่อเตรียมจัดให้มีการเลือกตั้งในระบอบประชาธิปไตย พรรคปาร์ไท รักยัต บรูไน (Partai Rakyat Brunei) ซึ่งต่อต้านสมบูรณาญาสิทธิราชย์และสนับสนุนประชาธิปไตย ได้รับชัยชนะในการเลือกตั้งครั้งแรกในปี ค.ศ. 1962 แต่ข้อเรียกร้องของพรรคดังกล่าวถูกปฏิเสธ สุลต่านยังต้องการคงระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ไว้ พรรคปาร์ไท รักยัต บรูไน ได้ก่อการปฏิวัติขึ้น แต่ถูกกองทหารกูร์ข่าปราบปราม สุลต่านได้ประกาศภาวะฉุกเฉินและยกเลิกรัฐธรรมนูญ ยกเลิกการเลือกตั้งที่ผ่านมาและยุบพรรคปาร์ไท รักยัต บรูไน

บรูไนได้รับเอกราชในวันที่ 1 มกราคม ค.ศ. 1984 ความเป็นเอกราชมิได้เปลี่ยนแปลงชีวิตของประชาชน บรูไนมากนัก พรรคการเมืองยังถูกสั่งห้าม รัฐมนตรีส่วนใหญ่ส่วนมาจากเครือพระญาติแห่งราชสำนัก และผู้ที่สุลต่านทรงวางใจ ในปี ค.ศ. 1987 บรูไนได้เข้าเป็นสมาชิกของสมาคมประชาชาติแห่งเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ (ASEAN) ทำให้มีความใกล้ชิดกับชาติสมาชิกในภูมิภาคนี้

แม้ว่าปัจจุบันบรูไนจะเป็นประเทศที่เล็ก แต่การค้นพบน้ำมันและก๊าซธรรมชาติในทศวรรษที่ 1920 ทำให้บรูไนกลายเป็นประเทศที่มั่งคั่งขึ้นมาในบัดดล สุลต่านและครอบครัวกลายเป็นมหาเศรษฐีในเวลาอันสั้น ภายในทศวรรษที่ 1960 ระบอบสุลต่านสามารถให้บริการด้านสาธารณสุข การศึกษา และสวัสดิการสังคมในมาตรฐานที่สูงแก่ประชาชนทุกคนโดยไม่คิดมูลค่า โดยประชาชนชำระภาษีในอัตราที่ต่ำ

นับตั้งแต่ทศวรรษที่ 1990 เป็นต้นมา มีความพยายามที่จะสร้างชาติและวัฒนธรรมภายใต้คำขวัญที่ว่า “มาเลย์-อิสลาม-กษัตริย์” (Malayu-Islam-Beraja) แต่ปัญหาอยู่ที่ว่าชนชั้นกลางซึ่งนับวันจะมีจำนวนเพิ่มขึ้นนั้น จะยอมรับการปกครองในระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ต่อไปอีกสักเท่าใด ในเมื่อสถานะทางการศึกษาและการเงินของชนชั้นกลางเหล่านี้มีสูงขึ้นตามลำดับอย่างต่อเนื่อง

4. บทสรุป

ในหนังสือ *The Clash of Civilization?* (การปะทะทางอารยธรรม) แซมูเอล พี ฮันติงตัน (Samuel P. Huntington) ได้ชี้ให้เห็นเมื่อทศวรรษที่แล้วว่า ภายหลังจากสงครามเย็น สหรัฐอเมริกาจะเผชิญหน้ากับภัยคุกคามที่อาจจะมาจากอารยธรรมอิสลามหรืออารยธรรมขงจื้อ เพราะอารยธรรมทั้งสองนี้กำลังขยายตัว และแตกต่างจากอารยธรรมตะวันตกเป็นอันมาก ภายหลังจากโศกนาฏกรรม 11 กันยายน พ.ศ. 2544 ณ นครนิวยอร์ก ตะวันตกเริ่มเกิดความชัดเจนยิ่งขึ้นว่า ภัยคุกคามนั้นมาจากโลกอิสลามมากกว่าจากจีน

วิกฤตการณ์ของโลกในปัจจุบัน อาจมองได้อย่างน้อยจากสองทรศนะด้วยกันคือ วิกฤตการณ์ทางเศรษฐกิจการเมืองของโลก และสิ่งที่เรียกว่า “การปะทะทางอารยธรรม” จากทรศนะทางเศรษฐกิจการเมือง โลกได้ถูกรวมตัวกันชั่วคราวในกรอบของระบบเศรษฐกิจแบบตลาดโลก ภายใต้อาณัติของทุนนิยมข้ามชาติ อุดมการณ์ทุนนิยมในเรื่อง “การแข่งขันอย่างเสรี” (free competition) ก่อนข้างจะเป็นอุดมคติ ในโลกแห่งความเป็นจริงทุนนิยมข้ามชาติกลืนกินทุนท้องถิ่นในโลกที่สาม และกลืนกินทุนชาติในระดับหนึ่ง อันนำไปสู่ระบบ “ทุนนิยมผูกขาด” ซึ่งเป็นจักรวรรดินิยมโดยธรรมชาติของมัน ผลที่ตามมาคือ โครงสร้างทางเศรษฐกิจของโลกได้ทำให้ประเทศที่มั่งคั่งมั่งคั่งขึ้น ประเทศที่ยากจนยากจนลง และภายในขอบเขตของประเทศหนึ่งๆ คนรวยรวยขึ้น คนจนจนลง

โดยปรกติแล้วคนจนจะไม่ปฏิวัติถ้าหากพวกเขาไม่ประสบกับภาวะที่เลวร้ายจริงๆ ในโลกที่สามชาวมุสลิมจำนวนมากมีชีวิตอยู่อย่างยากจน จากสภาวะของความยากจนและถูกกดขี่ด้วยความขัดแย้งในตะวันออกกลาง ชาวมุสลิมซึ่งเป็นตัวแทนของโลกที่สามที่ยากจน ได้โจมตีสหรัฐอเมริกาอันเป็นศูนย์กลางของระบบทุนนิยมโลก ดังนั้นสงครามกองโจรในระดับโลกได้เกิดขึ้นระหว่างโลกที่สามที่ยากจนกับโลกที่หนึ่งที่มั่งคั่ง แต่ทฤษฎีนี้ก็ยังไม่อาจตอบคำถามที่ว่า ทำไมมุสลิมจึงโจมตีประเทศโลกที่สามด้วยกันเอง ไม่ว่าจะเป็นแคชเมียร์ของอินเดีย จีนเกียงของจีน มินดาเนาของฟิลิปปินส์ หรือสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ของไทย

เมื่อมองจากทรศนะที่สอง การปะทะของอารยธรรมอิสลามกับอารยธรรมตะวันตกอาจมองได้ว่า มีรากฐานมาจากความแตกต่างทางการให้คุณค่ากับอุดมการณ์ อิสลามในฐานะศาสนาได้ให้โลกทัศน์และคุณค่าชุดหนึ่งแก่ผู้ที่นับถือ ชาวมุสลิมส่วนใหญ่ถือว่าศาสนาของตนเป็นเพียงศาสนาเดียวเท่านั้นที่ครอบครองสังขรณ์สูงสุดไว้ ดังนั้นโลกทัศน์และคุณค่าของศาสนาอิสลามจึงสมบูรณ์และไม่สามารถเปลี่ยนแปลงได้ ทรศนะเช่นนี้นำไปสู่แนวคิดแบบ “ลัทธิหวนคืนสู่สังคมเก่า” (Fundamentalism) ในทางตรงข้ามตะวันตกเป็นผู้นำของ “ความทันสมัย” (Modernity) อันนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงทางสังคมที่รวดเร็ว โดยเฉพาะอย่างยิ่งวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีที่ส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงโลกทัศน์และคุณค่าในระดับโลก ดังนั้นส่วนหนึ่งของการปะทะก็คือ การปะทะระหว่าง “ลัทธิหวนคืนสู่สังคมเก่า” กับ “ความทันสมัย”

อุดมการณ์ทางศาสนาบางครั้งกลายเป็นปัจจัยที่สำคัญ ที่อาจนำไปสู่สันติภาพก็ได้หรือนำไปสู่ความรุนแรงก็ได้ ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับการศึกษา ยกตัวอย่างเช่น ระหว่างสงครามโลกครั้งที่สอง ญี่ปุ่นได้ใช้ประโยชน์จากอุดมการณ์ของ

ศาสนาชินโต ในการขับเคลื่อนกองทัพญี่ปุ่นให้เข้ารุกรานเอเชีย และในการป้องกันประเทศในเวลาต่อมา จากการตีความคัมภีร์ของศาสนาชินโต พระจักรพรรดิญี่ปุ่นทรงเป็นผู้สืบเชื้อสายโดยตรงมาจากเทพเจ้าแห่งดวงอาทิตย์ ดังนั้นพระจักรพรรดิจึงทรงเป็นเทพเจ้า และชาวญี่ปุ่นก็เป็นเชื้อชาติที่ถูกเลือกสรรแล้วโดยพระเจ้าให้ทำหน้าที่ปกครองโลก ถ้าบัญญัติแห่งสวรรค์นี้ไม่สามารถสำเร็จลุล่วงโดยสันติวิธีแล้ว ก็ไม่เป็นการปราศจากเหตุผลที่จะกระทำให้สำเร็จลุล่วงด้วยสงคราม

เมื่อต้องเผชิญหน้ากับระเบิดนิวเคลียร์สองลูกในช่วงปลายสงครามโลกครั้งที่สอง พระจักรพรรดิฮิโรฮิโตะ (Hirohito) ทรงประกาศทางวิทยุทั่วประเทศที่ทำให้ชาวญี่ปุ่นตกตะลึงทั้งชาติว่า สายใยแห่งความผูกพันระหว่างพระจักรพรรดิกับประชาชนญี่ปุ่น ไม่อาจตั้งอยู่บนคัมภีร์อันเป็นตำนานเทพนิยายได้อีกต่อไป พระจักรพรรดิมิได้ทรงเป็นเทพเจ้า แต่ทรงเป็นมนุษย์ธรรมดาคนหนึ่ง ภายหลังสงครามโลกครั้งที่สอง ศาสนาชินโตถูกแบ่งแยกออกเป็นสองส่วน กล่าวคือ “ชินโตแห่งรัฐ” (State Shintoism) ซึ่งได้ให้อุดมการณ์อันนำไปสู่ลัทธิทหาร ถูกยุบเลิกไปโดยฝ่ายสัมพันธมิตร และ “ชินโตแห่งนิกาย” (Sectarian Shintoism) ซึ่งเป็นความเชื่ออันสันติส่วนบุคคล ได้รับอนุญาตให้ดำรงอยู่ต่อไปในฐานะศาสนา รัฐธรรมนูญใหม่ของญี่ปุ่นซึ่งเขียนโดยฝ่ายสัมพันธมิตร ได้แบ่งแยกรัฐกับศาสนาออกจากกันอย่างชัดเจน ทั้งนี้เพื่อให้แน่ใจว่าศาสนาจะไม่สามารถให้อุดมการณ์อันนำไปสู่สงครามรอบใหม่ได้อีก

การโจมตีด้วยระเบิดพลีชีพในยุคปัจจุบัน โดยผู้ก่อการร้ายชาวมุสลิมต่อชาวยิวและชาวตะวันตก ได้เตือนให้ชาวโลกหวนระลึกถึงฝูงบิน *คามิกาเซะ* ของญี่ปุ่นในระหว่างสงครามโลกครั้งที่สอง มีคำถามบางประการที่กำลังรอคอยคำตอบ เช่น การตีความศาสนาอิสลามในบางลักษณะ จะสามารถให้อุดมการณ์อันนำไปสู่ลัทธิทหาร (ไม่ว่าจะเต็มรูปแบบหรือลงได้ดังกี่ตาม) ในลักษณะที่คล้ายคลึงกับที่ศาสนาชินโตได้ให้แก่ญี่ปุ่น ในระหว่างสงครามโลกครั้งที่สองหรือไม่ ประธานาธิบดีจอร์จ ดับเบิลยู บุช คิดอะไรอยู่ในใจ เมื่อท่านประกาศว่าท่านจะนำ “ประชาธิปไตย” และ “เสรีภาพ” ไปสู่โลกอิสลาม ความขัดแย้งในปัจจุบันระหว่างมุสลิมกับตะวันตกเป็นความขัดแย้งทางเศรษฐกิจการเมืองล้วนๆ หรือว่าเป็น “สงครามศักดิ์สิทธิ์” รอบใหม่

ในการแก้ไขปัญหาคความขัดแย้งในโลกปัจจุบัน วิธีแห่งการเปลี่ยนแปลงอย่างสันติเป็นสิ่งสำคัญ ประการแรกระบบเศรษฐกิจแบบตลาดโลกภายใต้ระบบทุนนิยมข้ามชาติ ควรจะได้รับการเปลี่ยนแปลงไปสู่ระบบเศรษฐกิจทางเลือก (เช่น พุทธเศรษฐกิจศาสตร์ หรือเศรษฐกิจพอเพียง เป็นต้น) เพื่อให้เกิดโครงสร้างทางเศรษฐกิจที่ยุติธรรม เพื่อว่าประชาชนในโลกที่สามรวมทั้งชาวมุสลิมจะมีมาตรฐานการครองชีพที่ดีขึ้น ประการที่สองประชาชนทุกเชื้อชาติ เพศ วัย สัญชาติ และศาสนาควรจะอยู่ร่วมกันอย่างสันติในโลกแห่งความหลากหลายนี้ ด้วยความเข้าใจและเคารพซึ่งกันและกัน โดยปราศจากการเหยียดหยามหรือแบ่งแยก ควรถือว่ามนุษย์ทุกคนมีความเสมอภาค ประการที่สามการตีความคัมภีร์ทางศาสนาในโลกปัจจุบัน ไม่ควรถูกกระทำไปในลักษณะที่สร้างอุดมการณ์ทางศาสนาอันนำไปสู่ความรุนแรงหรือสงคราม แต่ควรนำไปสู่การสร้างอุดมการณ์ทางศาสนาที่มุ่งเน้นสันติภาพและความสุขของมวลมนุษยชาติ

บรรณานุกรม

- ทวีวัฒน์ ปุณศรีทวีวัฒน์. (2550). ศาสนากับสังคมการเมืองในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้. กรุงเทพฯ: โครงการเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ศึกษา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- _____. (2544). ทฤษฎีพึ่งพาและทฤษฎีแห่งการปลดปล่อย. กรุงเทพฯ: วิถีธรรม.
- Anesaki, Masaharu. (1983). History of Japanese Religion. Rutland, Vermont and Tokyo, Japan: Charles E. Tuttle Company.
- Church, Peter. (2003). A Short History of South-East Asia. Singapore: John Wiley & Sons (Asia) Pte Ltd.
- Hume, Robert Ernest. (1969). The World's Living Religions. New York: Charles Scribner.
- Parrinder, Geoffrey. (General Editor). (1974). Man and His Gods: Encyclopedia of the World's Religions. London, New York, Sydney, Toronto: The Hamlyn Publishing Group Limited.